

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΙΔΑΛΙΟΥ

+ 357 22 444888

Δήμος Ιδαλίου

www.dali.org.cy

Ιστορική Αναδρομή

Το Ιδάλιο ήταν μια από τις αρχαίες πόλεις-βασίλεια της Κύπρου την πρώτη χιλιετία π.Χ. Σύμφωνα με τη μυθολογία, ιδρύθηκε από τον ήρωα του Τρωικού πολέμου Χαλκάνορα. Ο Χαλκάνορας, επιστρέφοντας από την Τροία, όπου έλαβε μέρος στον Τρωικό Πόλεμο, έμειψε στην Κύπρο, κοντά στη Σαλαμίνα. Εκεί πήρε χρησμό από το μαντείο να οδεύσει με το στρατό του και εκεί όπου θα έβλεπε τον ήλιο να ανατέλλει να κτίσει την πόλη του. Έτσι ο Χαλκάνορας αναζητώντας κατάλληλη γη για να χτίσει το νέο του βασίλειο, προχώρησε προς το εσωτερικό του νησιού και φτάνοντας στην περιοχή των λόφων του Ιδαλίου είδε τον ήλιο να ανατέλλει. Και εκεί ίδρυσε την πόλη του, «Ιδάλιον» (Ιδού Άλιον: Είδα τον Ήλιο).

Η ίδρυση της πόλης σύμφωνα με τα ευρήματα τοποθετείται στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού, γύρω στο 1200 π.Χ. Παλαιότερα γιγα ανθρώπινης δραστηριότητας βρέθηκαν στην περιοχή Αγρίδι της σύγχρονης κοινότητας του Ιδαλίου, τα οποία χρονολογούνται από τον 18ο μέχρι τον 11ο αιώνα π.Χ., (Μέση και Ύστερη Εποχή του Χαλκού), ενώ στη νότια και νοτιοδυτική πλευρά του ποταμού υπήρχαν συνουσιαστί της τελευταίας εποχής του χαλκού 1650-1050 π.Χ. Η πόλη του αρχαίου Ιδαλίου ήταν κτισμένη πάνω σε δύο λόφους, της Αμπελερής (δυτική ακρόπολη) και της Μούττης τ'Αρβίλη (ανατολική ακρόπολη) και εκτείνονταν στην πεδιάδα ανάμεσα τους (περιοχή «Παράδεισαν» και προς την πεδιάδα στα βόρεια προς τον ποταμό Παλιά. Στη δυτική ακρόπολη από ανασκαφές εντοπίστηκε το ανάκτορο/διοικητικό κέντρο της πόλης. Είναι ένα μεγάλο κτιριακό συγκρότημα το οποίο περιβάλλεται από μεγάλα οχυρωματικά τείχη με εσωτερικούς πύργους και είναι το μεγαλύτερο που εντοπίστηκε μέχρι σήμερα στην Κύπρο.

Το Ιδάλιον είναι μια από τις λίγες περιοχές της Ύστερης Εποχής του Χαλκού που κατοικείται αδιάλειπτα στη μετάβαση στην Εποχή του Σιδήρου (όπως φαίνεται μέσα από τις ανασκαφές τάφων και οικιστικών και εργαστηριακών καταλοίπων της πρώιμης Γεωμετρικής περιόδου- 1100 – 1000 π. .Χ.) ενώ κατά την Κυπροραγαδική περίοδο επηρεάες και νομισματά μαρτυρούν ότι το Ιδάλιο ήταν το κέντρο μιας βασιλικής δυναστείας που έφερε ελληνικά ονόματα. Στα νομισμάτα που ανεβρέθηκαν αναγράφονται και η ονομασία των κατοίκων της πόλης, των «Ιδαλιαίων».

Η γειτνίαση της πόλης του Ιδαλίου με τις χαλκοφόρες περιοχές Μαδιάς και Σιάς συντένεσε στην εξέλιξη της πόλης σε μεγάλο αστικό κέντρο, αφού η εκμετάλλευση και εμπορία του χαλκού ήταν σημαντικό στοιχείο της οικονομικής ευμάρειας και της πολιτικής ανεξαρτησίας κάθε αρχαίου κυπριακού βασιλείου. Γύρω στο 500 π.Χ. η πόλη αριθμούσε περίπου 10.000 κατοίκους.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ

Η εκκλησία άρχισε να κτίζεται το 1908 και ολοκληρώθηκε και εγκαινιάστηκε στις 26 Σεπτεμβρίου 1948. Ανήκει στον τύπο της σταυροειδούς τρικίτης βασιλικής με τρούλλο. Είναι αισθητικά άφογος και μεγαλοπρεπές, τριώροφος, με δύο γυναικωνίτες, και δύο καμπαναριά, κτισμένος με τοπική πέτρα (ασβεστικό φωμμίτη). Ο τρούλλος βαστάζεται από τέσσερες ημικυλινδρικούς θόλους, ενώ πάνω από τα γυναικία διαμερίσματα υπάρχουν μικροί τρούλιακοι. Στην πρόσοψη τα προπύλαια και οι κολώνες φέρουν σκαλισμάτα με φράγκικη διακόσμηση. Οι καμπάνες φτιάχτηκαν στην Αλεξάνδρεια, ενώ το εξαιρετικής τέχνης εικονοστάσι, το προσκηντήριο και ο δεσποτικός θρόνος φιλοτεχνήθηκαν από τον ζωολύπτη Χρυσόστον Κ. Ταλιαδώρο και οι εικόνες αγιογραφήθηκαν από την Ιερά Μονή Σταυροβουνίου. Τα γυαλιά των παραθύρων στο τύπλινο του τρούλου σχηματίζουν στο καθένα την Ελληνική σημαία. Από το 2010 μέχρι το 2017 έγινε η εσωτερική διακόσμηση του ναού με τοιχογραφίες από δωρεές πιστών.Η Εκκλησία γιορτάζει στις 25 Μαρτίου ημέρα του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΕΚΚΛΗΣΑΚΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΓΙΟΥ ΤΟΥ ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΥ

Το εκκλησάκι κτίστηκε γύρω στο 14^ο-15^ο αιώνα μ.Χ. και ανήκει στον βυζαντινό τύπο του συνεπιτυμένου σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο. Είναι κτισμένο με πελεκητούς πυρλόθιους και είναι πανομοιότυπο με το εκκλησάκι του Αγίου Δημητρίου του Αγριδιώτη. Στο ναό σώζονται υπολείμματα τοιχογραφιών του 15^{ου} αιώνα μ.Χ. επαρχιακής τεχνοτροπίας. Οι εικόνες του Αγίου Γεωργίου και της Παναγίας της Οδηγήτριας που υπήρχαν στο ναό, χρονολογούνται στα 1600 μ.Χ. και αποδίδονται στον Κερκυραίο ζωγράφο Εμμανουήλ Τζανφουρνάρη της Κρητικής σχολής (1570/75-1631). Ο ναός λειτουργείται στις 23 Απριλίου (μνήμη του Αγίου Γεωργίου), 3 Νοεμβρίου (ανακομιδή των λειψάνων του Αγίου) και Δευτέρα του Πάσχα.

Εκκλησία Αγίων Αναδρονίκου και Αθανασίας

Η Εκκλησία των Αγίων Ανδρόνικου και Αθανασίας κτίστηκε το 1841 και εγκαινιάστηκε στις 24 Οκτωβρίου 1893. Ο ναός αποτελεί μέρος του έργου του Παπαχρύσανθου Οικονόμου (1810-1891) [βίαιου του ποιητή *Βασίλη Μιχαηλίδη (1849-1917)*] στην κοινότητα. Ο ναός είναι ορθογώνιος με κεκλιμένη στέγη, κτισμένος με παραδοσιακή πέτρα (ασβεστικό φωμμίτη). Το καμπαναριό υψώνεται στη βορειο-ανατολική πλευρά. Η εκκλησία έχει δύο εισόδους με περίχνα ακαλιμένους παραστάτες. Πάνω από την αψίδα της νότιας εισόδου υπάρχει μικρή ανάγλυφη μορφή του Παπαχρύσανθου Οικονόμου. Το λωεστό εικονοστάσι χρονολογείται από το 1864. Οι εικόνες αγιογραφήθηκαν από μαθητές της σχολής του Ιωάννη Κορνάρου (Κρητικός ζωγράφος 1745-1821), ενώ οι εικόνες του Χριστού και της Παναγίας από το μοναχό Βαρνάβα Σταυροβουνιώτη (1864-1948). Μερικές άλλες εικόνες ακολουθούν την τέχνη της σχολής της Ιεράς Μονής του Αγίου Ηρακλείδιου. Στις Ιερό διασώζονται σε καλή κατάσταση χαλκοτύπια της Παναγίας του Κύκκου, η οποία σήμερα βρίσκεται στο Μουσείο της Ι. Μ. Κύκκου. Στην αψίδα του βόρειου τοίχου υπάρχει τοιχογραφία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και στην αριστερή γωνία μια τοιχογραφία το 1856, με επιγραφή, που αναπαριστά γονατιστό τον παπα-Χρυσόστο Οικονόμο. Ο ναός γιορτάζει στις 9 Οκτωβρίου και τελείται στο χώρο θρησκευτική πανήγυρις.

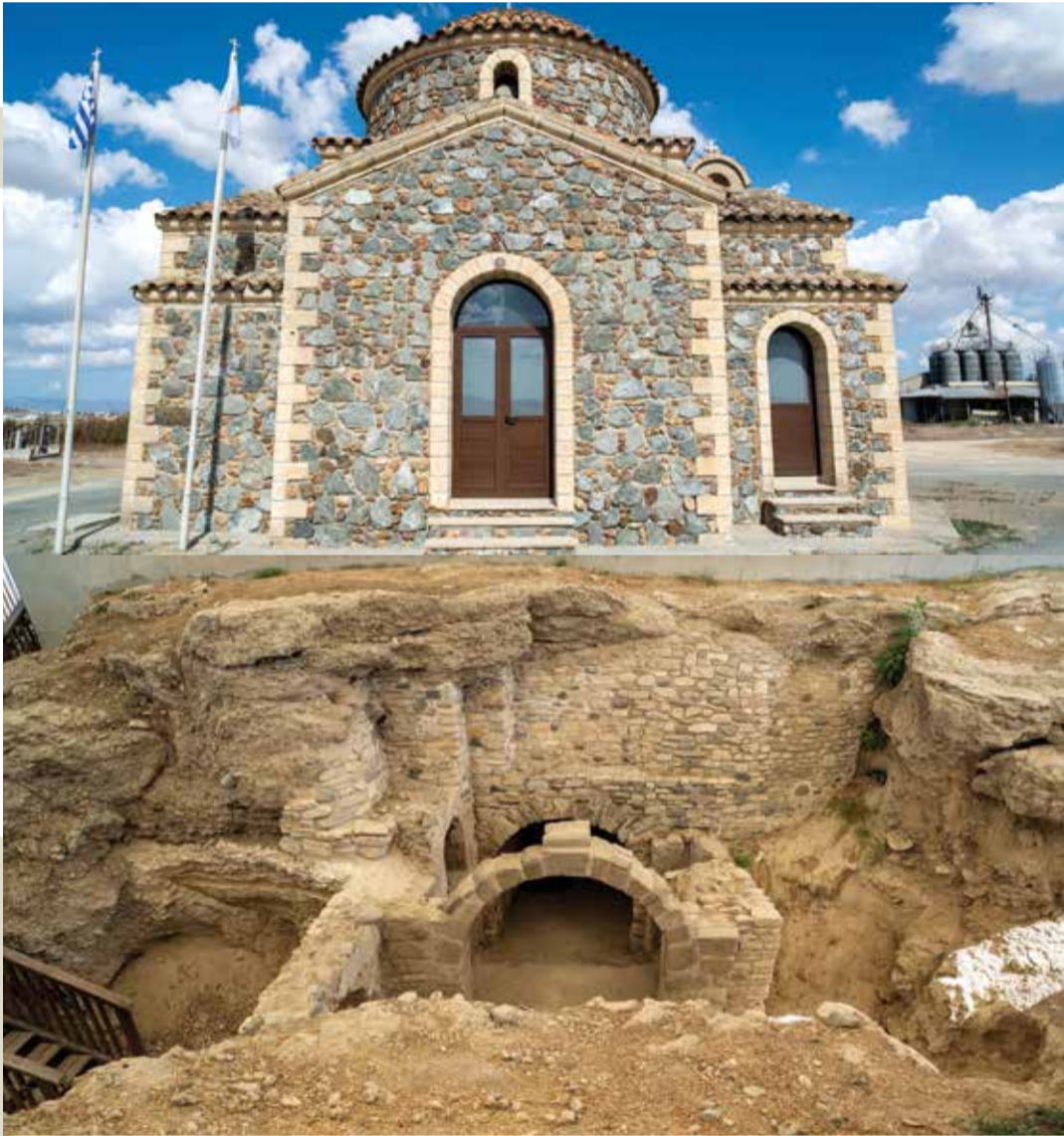
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΕΚΚΛΗΣΑΚΙ ΑΓΙΟΥ ΜΑΜΑ

Το εκκλησάκι είναι γοθτικό ρυθμού, κτίστηκε πιθανότατα το 15^ο-16^ο αιώνα και επισκευάστηκε το 1886. Είναι μικρός μονόχωρος ναός με σταυροθόλια και για το κτίσιμό του, σύμφωνα με τον Άγγλο συλλέκτη και ιστορικό Rubert Forbes Gunnis (1899-1965), χρησιμοποιήθηκαν κίονες από την αρχαία πόλη του Ιδαλίου. Στην αυλή του ναού βρίσκεται το παλιό κοιμητήριο της πόλης. Στο εκκλησάκι δεν διασώζονται τοιχογραφίες. Η εικόνα του Αγίου Μάμαντος είναι του 19^{ου} αιώνα με τεχνοτροπία χαρακτηριστικά της σχολής του Ιωάννου Κορνάρου (Κρητικός ζωγράφος 1745-1821). Η νότια είσοδος διαθέτει υπέρθυρο αψιδώμα με περίχνα σκαλισμάτα και τα άκρα του είναι διακοσμημένα με ανθήμα. Τα θυροφύλλα της κατασκευάστηκαν το 1886 και έκλειναν με μοχλό του οποίου το μάνδαλο ήταν ανάγλυφη μορφή κουκουβάγιας. Θρωρεφτεί εξαιρετικής λαϊκής τέχνης, γι' αυτό από το 1977 τα θυροφύλλα έχουν μεταφερθεί στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης στη Λευκωσία και στη θέση τους έχουν τοποθετηθεί αντίγραφα. Ο ναός λειτουργείται στις 2 Σεπτεμβρίου, γιορτή του Αγίου Μάμαντος, και τελείται στο χώρο θρησκευτική πανήγυρις.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΕΚΚΛΗΣΑΚΙ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΑΝΟΥ ΤΟΥ ΑΓΡΙΔΙΩΤΗ (Ή ΑΝΔΡΙΑΔΙΩΤΗ)

Στο σημείο που βρίσκεται το εκκλησάκι εκάζεται ότι ήταν και ο τόπος μαρτυρίου του Αγίου Δημητρίου. Ο Άγιος Δημητρίου ο Ανδριώτης, ή Ανδριδιώτης, ήταν ένας από τους ασκητές της λαύρας που ασκήτεψε στην περιοχή Αγρίδις κατά την πρωτοβυζαντινή περίοδο. Βρέθηκε μαρτυρικό θάνατο σε κάποια από τις Αραβικές επιδρομές κατά την περίοδο του 7^{ου} και 10^{ου} αιώνα μ.Χ. Το εκκλησάκι είναι κτισμένο με πελεκητούς πυρλόθιους, ανήκει στον τρούλλαιο συνεπιτυμένο σταυροειδή εγγεγραμμένο βυζαντινό τύπο και συγκαταλέγεται ανάμεσα στις περικαλέστερες εκκλησίες της Κύπρου λόγω των υφαιών του αναλόγιών. Σύμφωνα με τη κτητορική επιγραφή του δωρητή Μιχαήλ Κατζουρούπου ανακινιάντηκε στη μορφή αυτή το 1317. Ο ναός αγιογραφήθηκε δύο φορές. Παρά τις καταστροφές που υπέστησαν, είναι αρκετά διακρίεις οι τοιχογραφίες του. Ανασκαφές που έγιναν γύρω από το εκκλησάκι το 2013-2014 και 2017 από το Τμήμα Αρχαιοτήτων, επιβεβαίωσαν την ύπαρξη δύο τουλάχιστον παλαιότερων φάσεων από τριόλιτο ναό μεγαλύτερων διαστάσεων. Τα αρχαιότερα στοιχεία που ανακαλύφθηκαν και ανήκουν στην Α΄ Φάση, υποδεικνύουν ότι πρόκειται για μια μεγάλων διαστάσεων μεταβιτική πολυστυλή τρούλλαια βασιλική σε σταυροειδή διάταξη.Τα στοιχεία που ανακαλύφθηκαν και ανήκουν στη Β΄ Φάση τοποθετούνται στην πρώιμη μεσοβυζαντινή περίοδο, δηλ. το 10^ο αιώνα.Το εκκλησάκι το 1317 αποτελεί την Γ΄ Φάση σφικρυνσης του ναού. Ανοικοδομήθηκε πάνω στο νότιο κλίτος της Β΄ Φάσης. Η Μνήμη του Αγίου τιμάται στις 16 Αυγούστου.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΚΑΙ ΛΑΞΕΥΤΟ ΝΑΪΔΡΟ

Ο Άγιος Θεόδωρος που ασκήτεψε στο εκεί σπήλαιο συγκαταλέγεται κατά τον Λεόντιο Μαχαίρα (15^ο αι. μ.Χ.) στους τράκσιους Αλαμάνους Αγίους οι οποίοι εγκατέλειψαν την Παλαιστίνη κατά την περίοδο των αραβικών επιδρομών (7^ο-10^ο αι. μ.Χ.) ή την άλωση της Ακρας (1191 μ.Χ.). Το λαξευτό Ναΐδριο του Αγίου Θεοδώρου πάντα αποτελούσε χώρο λατρείας των κατοίκων της περιοχής. Μετά από εργασίες συντήρησης του σπηλαίου, αποκαλύφθηκαν κατάλοιπα παλαιότερης βασιλικής, τμήμα της οποίας ανασκαφές από το Τμήμα Αρχαιοτήτων. Η νέα εκκλησία του Αγίου Θεοδώρου εγκαινιάσθηκε στις 8 Μαΐου 1994 δίπλα από τη θέση του ασκητηρίου. Είναι μικρών διαστάσεων, με τρούλο και ένα μικρό καμπαναριό στην βορειο-ανατολική πλευρά. Είναι κτισμένο με σύγχρονα υλικά, επενδυμένο με πέτρα. Ο ναός λειτουργείται κάθε Τρίτη του Πάσχα και στις 16 Δεκεμβρίου, μνήμη του Αγίου Μόδεστου προστάτη των ζώων, για βοήθεια των κτηνοτρόφων της περιοχής.

ΝΕΡΟΜΥΛΟΣ

Ο νερόμυλος ανήκε στον πλούσιο γαιοκτήμονα Τζαμάλ Μπέη. Ήταν ο μεγαλύτερος της περιοχής και σ΄ αυτόν άλεθαν διάφορα σιτηρά. Ο μύλος λειτουργούσε μέχρι τις αρχές του 1950. Το 2002 κηρύχθηκε σε Αρχαίο Μνημείο Β΄ Πίνακα και μεταξύ 2007 και 2010 έγινε η συντήρηση και μερική αποκατάσταση του από το Τμήμα Αρχαιοτήτων. Το έργο συγχρηματοδοτήθηκε από το Τμήμα Αρχαιοτήτων και το Δήμο Ιδαλίου. Το σύμπλεγμα του μύλου είναι κτισμένο σε δύο επίπεδα, στην πλαγιά της νότιας όχθης του ποταμού Παλιά. Αποτελείται από τη δεξαμενή, τον υδωπότρομο, το χώρο της φτερωτής, το κτίσμα του πηγαδιού, τα κτίσματα του μύλου, καθώς και διάφορα βοηθητικά δωμάτια. Ένα σύστημα κτιστών αυλακίων μετέφερε το νερό προς και από τον μύλο. Στις αίθουσες που αναπαλιώθηκαν φιλοξενείται έκθεση φωτογραφίας και πληροφοριακό υλικό με τίτλο «Η διαχείριση του νερού δια μέσου των αιώνων στην Κύπρο».

Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο και Αρχείο

Το Δημοτικό Ιστορικό Μουσείο και Αρχείο (ΔΙΜΑ) αφορά την σύγχρονη ιστορία του Ιδαλίου από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα. Το Μουσείο περιλαμβάνει ιστορικά αρχεία, φωτογραφικό υλικό διάφορα αντικείμενα και κειμήλια.

Το Τοπικό Μουσείο Αρχαίου Ιδαλίου

Το Τοπικό Μουσείο Αρχαίου Ιδαλίου εγκαινιάστηκε το 2008 με σκοπό να προβάλει τα πλούσια ευρήματα της περιοχής του Ιδαλίου. Τα εκθέματα του Μουσείου είναι αντιπροσωπευτικά όλων των χρονολογικών φάσεων της Ιστορίας του Ιδαλίου και προέρχονται από παλιές και πρόσφατες ανασκαφές στην περιοχή της αρχαίας πόλης, σε οικισμούς και νεκροταφεία. Στην πρώτη αίθουσα της έκθεσης υπάρχει πληροφοριακό υλικό για την ιστορία του χώρου και των ανασκαφών, καθώς και φωτογραφικό υλικό με τα αξιολογότερα ευρήματα που βρίσκονται σε ξένα μουσεία. Παρουσιάζονται επίσης με παραστατικό τρόπο τα Πρωτο-Αιολικά επίκρανα που κοσμούσαν ταφικά μνημεία και το ανάκτορο του Ιδαλίου, καθώς και δύο χαρακτηριστικά δείγματα της κοροπλαστικής και της γλυπτικής που ανήσει στο Ιδάλιο και έδωσε έργα απαράμιλλης καλλιτεχνικής αξίας. Στην πρώτη αίθουσα του Μουσείου εκτίθεται επίσης το πιστό αντίγραφο της ορειζάντικνης πινακίδας του Ιδαλίου, ενός αρχαιολογικού ευρήματος μοναδικής αξίας για τον πολιτισμό αφού είναι η αρχαιότερη γραπτή συμφωνία (συμβόλαιο) που βρέθηκε μέχρι σήμερα ανά τον κόσμο.

Στη δεύτερη αίθουσα της έκθεσης παρουσιάζονται επιγραφές που μαρτυρούν την κατάληψη του βασιλείου από τους βασιλείς του Κιτίου, μέρος του αρχείου της Φοινικικής διοίκησης της πόλης, επιτύμβια μνημεία, δείγματα κεραμικής και αντικείμενα καθημερινής χρήσης όλων των εποχών με επεξηγηματικά κείμενα για τη σημασία της κάθε περιόδου ξεχωριστά. Υπάρχουν επίσης δείγματα εισηγημένης κεραμικής και χαρακτηριστικά έργα της κοροπλαστικής και της γλυπτικής. Σε ειδικό χώρο της αίθουσας αναγνωρίζεται με φωτογραφικό υλικό, σθηθευτικούς πίθους και μικροτεχνήματα, η εικόνα της οικονομίας του Ιδαλίου που ήταν η βάση για την ανάπτυξη του πολιτισμού που αποτελεί σήμερα αντικείμενο μελέτης και θαυμασμού παγκοσμίως.

ΤΖΑΜΪ (ΤΟΥΡΚΟΚΥΠΡΙΑΚΟ ΤΕΜΕΝΟΣ)

Το Τζαμί και ο Μιναρές, όπως προκύπτει από την επιγραφή πάνω από την κεντρική είσοδο ανεγέρθηκε το 1862-63. Το βοηθητικό κτίριο είναι νεότερο. Είναι κτισμένο με λαξευτές πέτρες και το δάπεδο από κυπριακά γυσομάραμα. Η στέγη, οι πόρτες και τα παράθυρα είναι παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Για αρκετές δεκαετίες το Τζαμί είχε εγκαταλειφθεί και υποστεί μεγάλες φθορές. Το 2006 το Υπουργείο Εσωτερικών με συγχρηματοδότηση του Δήμου Ιδαλίου συνήρσε το τέμενος το οποίο έκτετε λειτουργεί, εξυπηρετώντας μουσουλμάνους που κατοικούν στο Δάλι και τις γύρω κοινότητες.

ΥΔΡΑΓΩΓΕΪΟ «ΚΑΜΑΡΟΥΘΚΙΑ»

Το υδραγωγείο μέρος του οποίου διασώζεται στην περιοχή «Καμαρούθκια» αποτελεί αυθεντικό δείγμα παραδοσιακής αγροτικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του τόπου μας και ένα σημαντικό μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς του Ιδαλίου. Υπολογίζεται ότι κατασκευάστηκε κατά την Οθωμανική περίοδο (1571-1878) και λειτουργούσε μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1920. Ήταν ένα σύμπλεγμα πέτρινων τοξωτών γεφυριών, κτιστών αυλακίων (πετραλάκων) και μικρών πηγαδιών (λακκούθκια). Η τροφοδότηση του υδραγωγείου γινόταν από τον ποταμό Παλιά ή από ιδιαιτικές πηγές.

ΥΠΑΪΘΡΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΙΔΑΛΙΟΥ

Το Δημοτικό Αμφιθέατρο Ιδαλίου ανεγέρθηκε το 2015. Το έργο υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020. Συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης, την Κυπριακή Δημοκρατία και το Δήμο Ιδαλίου. Το συγκρότημα του αμφιθέατρου περιλαμβάνει το κυρίως αμφιθέατρο χωρητικότητας 1060 θέσεων, μικρό αμφιθεάτρικα, καφετέρια-καντίνα και παιδότοπο. Κάτω από το επίπεδο των κερκιδών του αμφιθέατρου υπάρχουν πολυτελή καμπαρίνα, σαλόνια αναμονής και άλλοι βοηθητικοί χώροι. Είναι εξοπλισμένο με τελευταία τεχνολογία οπτικοακουστικά συστήματα και εγκαταστάσεις θεατρικού φωτισμού. Διαθέτει ηλεκτρονικό σύστημα έκδοσης ειστηριών και ελέγχου πρόσβασης.

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΟΥΣΕΪΟ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας ιδρύθηκε το 1996 από το «Φιλοπρωτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Ίδρυμα Φίλιπς Φωτιάδη» και είναι ανοιχτό στο κοινό για επισκέψεις με ελεύθερη είσοδο. Στεγάζεται εντός του ζωοποιείου Caisberg στο Δάλι και φιλοξενεί τη μεγαλύτερη έκθεση φυσικής ιστορίας του είδους της στο νησί, με περίπου 2500 εκθέματα. Είναι ένα αξιόλογο και όρατο οργανωμένο μουσείο, Ευρωπαϊκόο δείγμα, που συμβάλλει στην πληρέστερη ενημέρωση του κοινού για την πανίδα και τη γεωλογία της Κύπρου. (επικοινωνία: τηλ. 22 585834 Fb: Cyprus Museum of Natural History)